

GESLAGEN TE HASSELT

Lodewijk van Bourbon (1456-1482)

Brûlé, geslagen te Hasselt

♣ LVDOVICVS:EPS':LEODIENSIS

♣ mOn'.nOVA :FACTA :In :Hasselt

AgCu - 1,74 gram - 23 mm diameter

Dengis 715; Atlas G 1043

wapenschild van Hasselt

In Hasselt zijn zeer beperkte vroege bewoningssporen gevonden maar de naam zou een Germaanse afkomst hebben: hasaluth of hazelarenbos. Het wapenschild van Hasselt combineert de balken van het Graafschap Loon en twee groene gebladerde hazelaars, erachter een uitspringend hert.

Hasselt kreeg in 1232 stadsrechten van Arnold IV, graaf van Loon, en werd het bestuurlijk centrum van de graven van Loon. Door de bloeiende lakenhandel in de 14de tot de 16de eeuw groeide de stad uit met eigen stadsmuren en prachtige gebouwen.

In 1366 werd het Graafschap Loon ingelijfd bij het Prinsbisdom Luik. Hasselt bleef onder het gezag van de prins-bisschop tot bij de aanhechting aan Frankrijk in 1794. Maastricht werd de hoofdstad van het gebied dat toen het departement Nedermaas heette. Na de nederlaag van Napoleon en de vereniging met Nederland werd de naam 'Limburg' gekozen. Ook toen België onafhankelijk werd bleef deze naam behouden en werd 'Loon' vergeten. Hasselt is nu de hoofdstad van de Belgische provincie Limburg.

De muntslag te Hasselt

Hasselt was één van de belangrijkste steden binnen het Graafschap Loon in de 12de-14de eeuw. Er werden munten geslagen respectievelijk voor het Graafschap Loon (13de eeuw tot 1366) en voor het Prinsbisdom Luik (na 1366 tot omstreeks 1676).

Te Hasselt vond eerst de muntslag plaats voor het Graafschap Loon (midden 13de eeuw – 1366) en daarna voor het prinsbisdom Luik (1419-1676). Bijna alle munten zijn imitaties van populaire types in die periode.

Vele munten worden toegeschreven aan het Hasseltse muntatelier om verschillende redenen. De toeschrijving van munten met de vermelding Hasselt (Hasselt, Hasselensis, Hasseletensis, enz.) zijn duidelijk. Hasselt kreeg muntrechten en was het bestuurlijk centrum van het Graafschap Loon en de munten met vermelding COMES LOSSENSIS worden aan dit atelier toegeschreven. Tijdens de Luikse periode zijn er munten met een muntteken in de vorm van bladeren of van een hazelaartakje of een eikenblad die als Hasselts worden beschouwd. Andere munten uit de 16de en 17de eeuw zonder een aanduiding van het Hasseltse atelier worden toegeschreven op basis van archiefstukken (1,2).

Munten voor het Graafschap Loon geslagen te Hasselt

Over de muntslag van de graven van Loon bestaan slechts weinig archiefbronnen. Het oudste

document is een oorkonde van 1315 waarbij Arnold V de Hasseltse munters dezelfde rechten verleende welke de Brabantse munters reeds sedert 1291 bezaten. Het aantal munters, in de tekst ‘werkmannen’ geheten, werd vastgesteld op 40, alsook een ‘waardijn’ of grafelijke controleur waarvan alle namen in het charter vermeld worden.

Arnold IV (1223/27-1273/78)

Denier (Lucas 4, Atlas G 602) *Denier (Lucas 7, Atlas G 604 var.)*

De Brusselse muntvondst van de Stormstraat bezat een unieke en oudste Hasseltse munt geslagen onder de Loonse graaf Arnold IV (1223/27-1273/78) met vermelding van HASSELT op de voorzijde en BAST op de keerzijde. Als nieuw type werd de sterling ingevoerd door graaf Jan I (1276-1279) maar het is onzeker of deze munt te Hasselt werd geslagen.

Arnold V (1279-1323)

Sterling (Lucas 26, Atlas G 616) *Sterling (Lucas 45, Atlas G 617)*

Arnold V (1279-1323)

Groot (Lucas 17, Atlas G 611)

Lodewijk IV (1323-1336)

Volant (Lucas 75, Atlas G 633)

Arnold V (1279-1323) bracht vele munttypes uit tijdens zijn lange regeerperiode waaronder een ‘volant’ of $\frac{2}{3}$ groot met de ruiter (in navolging van Henegouwen) en een zwaardere zilvermunt, de imitatie van de Tournooise groot, telkens met een duidelijke vermelding van HASSELT.

Naast andere munten op naam van graaf Lodewijk IV (1323-1336) werd de $\frac{2}{3}$ groot met adelaar geslagen, imiterend een Vlaamse munt die te Aalst werd aangemaakt.

Diederik van Heinsberg (1336-1361)

$\frac{1}{2}$ groot met leeuw (Lucas 111, Atlas G 646) *Groot (Lucas 102, Atlas G 650)*

De kinderloze Lodewijk IV werd opgevolgd door zijn neef Diederik van Heinsberg (1336-1361) maar deze opvolging werd betwist door de prins-bisschop van Luik daar deze zich als leenheer beschouwde. Het Hasseltse muntatelier kreeg een tweede oorkonde in 1359 en de activiteit groeide. De uitgebreide muntslag onder Diederik van Heinsberg was vooral gebaseerd op imitaties van munten uit omliggende gewesten. Tevens werden voor het eerst goudstukken ingevoerd zoals de goudgulden en het gouden Lam.

Toen Diederik van Heinsberg overleed in januari 1361, werd zijn opvolging betwist tussen Arnold van Rummen en Godfried van Dalenbroek (beiden neven van Diederik) enerzijds, en prins-bisschop van Luik Engelbert III (1345-1364) anderzijds, die opnieuw trachtte Loon in te lijven met de Loonse successieoorlog tot gevolg. Godfried van Daalenbroek (1361-1362) heeft kortstondig enkele munten uitgegeven die te Hasselt werden geslagen. Godfried gaf de strijd in 1362 op en verkocht zijn rechten op Loon en Chiny aan Arnold. Na een ingewikkeld politiek uitwisselen van gebieden en de nodige strijd verkreeg de nieuwe prins-bisschop Jan van Arkel (1364-1378) het graafschap Loon in 1366.

De munten voor het prinsbisdom Luik geslagen te Hasselt

De Hasseltse muntrechten werden in 1411 door prins-bisschop Jan van Beieren (1389-1418) bevestigd en onder prins-bisschop Jan van Heinsberg (1419-1455) werden er Hasseltse munten geslagen in goud, zilver en biljoen.

Jan Van Heinsberg (1419-1455)
Gouden Engel (Dengis 639, Atlas G 1001)

Lodewijk van Bourbon (1456-1482)
*Dubbele stuiver 1478
(Dengis 696, Atlas G 1049)*

De opvolger Lodewijk van Bourbon (1456-1482) was van Franse afkomst waardoor op zijn munten een wapenschild met lelies voorkomt. Onder Lodewijk van Bourbon was er te Hasselt een grote productie van zilveren munten en kleingeld. Vele van de muntentypes waren geïnspireerd op de munten van de Bourgondische Nederlanden waar Filips de Goede in 1434 een monetaire unificatie doorvoerde.

Erard van der Marck (1506-1538)
Rosart (1534) (Dengis 844, Atlas G 1126)

Cornelis van Bergen (1538-1544)
Goudgulden (Dengis 853, Atlas G 1129)

Onder het bewind van Jan van Horn (1484-1505) was er voortdurend onrust en te Hasselt werd met zekerheid kleingeld van biljoen en koper gemunt, mogelijk ook gouden en zilveren munten. Een munt met typische renaissanceversieringen uit deze periode is de 'rosart' met het wapen van van der Marck en toegeschreven aan Hasselt op basis van archiefstukken.

Daarentegen krijgt de goudgulden van Cornelis van Bergen (1538-1544) een meer gotisch karakter. Onder zijn bewind worden er te Hasselt meerdere gouden, zilveren en koperen munttypes geslagen.

Joris van Oostenrijk (1544-1557)
Daalder (Dengis 898, Atlas G 1162)

Gerard van Goesbeeck (1564-1580)
Sprenger (Dengis 940, Atlas G 1187)

Naast de voortzetting van vele munttypes in goud, zilver en koper introduceerde Joris van Oostenrijk (1544-1557) de daalder en volgde daarmee de trend die was ingezet sedert het begin van de 16de eeuw in het Roomse Keizerrijk. De Hasseltse daalder volgde de onderrichtingen van de Rijksdag van Augsburg in 1566 wat betreft het gewicht en de legering. Deze daalder had een waarde van 30 stuivers of 1½ gulden. De opvolger Robrecht van Bergen (1557-1568) sloeg enkel zilveren munten terwijl Gerard van Groesbeeck (1564-1580) munten liet slaan in alle metalen. Een typisch 'Luikse' munt is de zilveren 'sprenger' van vijf stuivers.

Ernest van Beieren (1581-1612)
Ernestus 1582 (Dengis 952A, Atlas G 1199)

Ferdinand van Beieren (1612-1650)
*Gouden schild 1614
 (Dengis 1028, Atlas G 1249)*

Uit de muntserie van Ernest van Beieren (1581-1612) waren de goudgulden en de zilveren 'Ernestus' van vier stuivers van Hasseltse makelij. Onder de regering van Ferdinand van Beieren (1612-1650) kende het Hasseltse muntatelier een laatste hoogtepunt met gouden, zilveren en koperen munten waaronder de gouden kroon of gouden schild. Deze hoge activiteit was te wijten aan de gespannen politieke toestand in Luik wegens de strijd tussen

aanhangers van het volk en de aanhangers van de prins-bisschop en de Habsburgers.

In 1614 werd er beslist om de productie van gouden en zilveren munten naar Visé over te brengen, terwijl de ateliers van Bouillon (in 1614) en Maaseik (in 1646) werden gesloten. Voor het Hasseltse atelier betekende dit dat er enkel een productie van koperen munten was tot aan de sluiting omstreeks 1676.

Literatuur:

- (1) De Vrienden van het Stadsmuseum, *Hasseltse Munten, Tentoonstellingscatalogoog*, 1980.
- (2) I. Wolfs, *Beknopte Geschiedenis van de Hasseltse Muntslag*, Hasselt, 1992.
- (3) P. Lucas, *Monnaies Seigneuriales Mosanes*, 1982.
- (4) H. Vanhoudt, *Atlas der Munten van België, Van de Kelten tot heden*, 1996.

Hugo Vanhoudt